

УДК 101:001.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.5>**О. В. Запорожченко**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0496-2605>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри права і соціальної роботи

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ В ДОБУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ПАРАДОКСИ

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть міждисциплінарність набула статусу ключового методологічного принципу сучасної постнекласичної науки, стала необхідним елементом наукових досліджень в умовах складних проблем та викликів сучасності. Вплив міждисциплінарності на розвиток науки полягає в здатності об'єднувати різні галузі знань для досягнення більш глибокого та повного розуміння проблем та явищ у сучасному світі [4]. У багатьох випадках саме завдяки синтезу знань з різних галузей вдається досягти нових результатів, вирішити складні проблеми або навіть окреслити нові напрями досліджень. Тим не менш, міждисциплінарність є не лише ресурсом, але й викликом, оскільки вона порушує усталені межі між науковими дисциплінами, ставить під сумнів традиційні уявлення про об'єктивність, обґрунтованість і системність наукового знання. У цьому контексті виникає низка філософських питань, які потребують глибокого осмислення.

Філософія науки як дисципліна, що аналізує передумови, структури та логіку наукового пізнання, покликана не лише відрефлексувати міждисциплінарний підхід, але й виробити критерії його ефективності, розпізнати можливі загрози та суперечності. З одного боку, міждисциплінарність відкриває простір для інтеграції знань, подолання редукціонізму та спеціалізованої фрагментації. З іншого боку, вона загрожує втраті чіткості предмета дослідження, методологічної строгості та когнітивної визначеності. Виникає питання: чи здатна наука, яка активно застосовує міждисциплінарні підходи, зберігати свою онтологічну і епістемологічну цілісність?

Особливого значення набуває й проблема комунікації між різними галузями знання: як відбувається переклад понять, концепцій, теоретичних моделей з однієї наукової мови в іншу? Наскільки можливе створення уніфікованої мови для опису складних об'єктів і явищ, що виходять за межі однієї дисципліни? І які філософські засади повинні бути покладені в основу такої інтеграції? Таким чином, міждисциплінарність постає як складне, амбівалентне явище, що вимагає не лише методологічного осмислення, а й філософ-

ського аналізу. У межах цієї статті пропонується розглянути міждисциплінарність як феномен філософії науки, дослідити її потенціал і водночас окреслити ті межі, за якими вона втрачає свою ефективність або породжує внутрішні парадокси. Увага буде приділена як позитивним можливостям міждисциплінарного підходу, так і тим обмеженням, які він накладає на структуру та логіку наукового знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному філософському дискурсі поняття міждисциплінарності постнекласичної науки фокусується на інтеграції знання, рефлексії над методологічними засадами та врахуванні соціокультурного контексту наукових досліджень. Поступове становлення парадигми міждисциплінарності та розробку відповідної методології ми можемо зустріти у працях зарубіжних філософів ХХ – початку ХХІ століття. Так, американський філософ науки, автор концепції «парадигм» у науці Томас Кун у своїй праці «Структура наукових революцій» показав, як наукове знання змінюється не поступово, а через радикальні зсуви, а його ідеї стали основою для розуміння того, як міждисциплінарність може сприяти таким зсувам [13]. Імре Лакатош розвинув методологію науково-дослідницьких програм та розробляв ідею того, що наука є складною системою взаємодіючих програм, що передбачає необхідність інтеграції знань [5]. Бруно Латур (Bruno Latour), Хелга Новотні (Helga Nowotny), Мюррей Гелл-Ман (Murray Gell-Mann) підкреслювали нерозривний зв'язок між соціальними та науковими процесами, що стало підґрунтям для міждисциплінарного підходу в дослідженнях, намагалися розробити методологію інтеграції природничих і соціальних наук через концепцію складності і синергетики. Ці вчені значно вплинули на формування сучасного бачення науки як відкритої, взаємопов'язаної системи знань з різних галузей, що виходить за межі окремих класичних дисциплін [3], [4].

Міждисциплінарність у вітчизняній філософії науки також розглядається як відповідь на виклики сучасного наукового пізнання, що характеризується складністю об'єктів дослідження та необхідністю інтеграції знань з різних галузей.

Такі дослідники, як Добронравова І., Доннікова І., Крилова О., Наумкіна О., Титар О., Чайка Я. тощо аналізують трансдисциплінарність у контексті розвитку сучасної національної філософії науки, підкреслюючи значення синергетичної парадигми та постнекласичних типів раціональності. В своїх дослідженнях вони показують, як синергетична методологія дозволяє забезпечити ефективні інтеграційні процеси в науці та розробку нових знань і теорій [2], [4], [8], [11], [13].

Плідними у вітчизняній філософії є і спроби дослідження можливостей ефективного застосування міждисциплінарних підходів у сфері освіти. Так, Огнев'юк В., Проценко О., Макух Д., Мельниченко О. досліджують можливості міждисциплінарного підходу у професійній підготовці здобувачів вищої освіти [7], [9]; Лисий І. досліджує гуманітарну міждисциплінарність, зосереджуючись на її засадах і практиці в літературознавчих і культурознавчих галузях посткласичної науки [6]; а Федорів Л. аналізує міждисциплінарний підхід у викладанні філософських дисциплін, зокрема на прикладі програми «Філософія та економіка» Університету Байройта, підкреслюючи його ефективність у формуванні критичного мислення та аналітичних навичок [12].

Значний внесок у розвиток методології міждисциплінарних досліджень зробили українські науковці, які аналізують багатоаспектність трактувань міждисциплінарності в сучасній науці, визначають та систематизують міждисциплінарні підходи в природничих науках. В їх дослідженнях підкреслюється, що міждисциплінарність у філософії науки є не лише методологічним інструментом, але й необхідною умовою для розвитку науки в умовах зростаючої складності об'єктів дослідження, сприяє інтеграції знань, формуванню нових теоретичних підходів та ефективному вирішенню комплексних проблем [1], [4], [8], [10], [11], [13], [14].

Метою статті є філософське осмислення міждисциплінарності як методологічного та епістемологічного явища в сучасній науці, а також аналіз її потенціалу й обмежень у контексті філософії науки. У роботі передбачається з'ясувати, які можливості відкриває міждисциплінарний підхід для інтеграції знань і водночас визначити ті парадокси та суперечності, що виникають у процесі такого інтеграційного мислення. Особливу увагу буде приділено філософським критеріям ефективності міждисциплінарності, а також її впливу на структуру і логіку наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Ідея міждисциплінарності в філософії постнекласичної науки виникає не як модна тенденція, а як глибока інтелектуальна відповідь на зростаючу складність світу. Впродовж XX століття, а особливо у його другій половині, стало дедалі очевидніше,

що традиційні дисциплінарні межі, попри свою методологічну ефективність, не завжди здатні охопити багатовимірність явищ реального світу. Цей виклик породив потребу в нових формах організації наукового знання, що вивело на передній план міждисциплінарні підходи. Сучасна наукова думка дедалі частіше стикається з феноменами, які не можна пояснити або дослідити в межах однієї науки. Екологічна криза, глобалізація, штучний інтелект, епідеміологічні загрози тощо вимагають комплексного аналізу, що передбачає взаємодію природничих, соціальних та гуманітарних наук. Реальність перестає бути «розчленованою» на ділянки відповідно до дисциплінарної логіки, а постає як багаторівнева, взаємопов'язана та нелінійна система. Це означає, що дослідник вже не може залишатися у вузькому полі своєї спеціалізації, а змушений співпрацювати з представниками інших галузей знань, розуміти їхню мову, підходи, методи. Це вимагає не тільки розширення компетентностей, а й переосмислення самої природи наукової діяльності.

Особливу роль у формуванні міждисциплінарного підходу в науці відіграли інтелектуальні течії XX століття, які стали відповіддю на наростаючу складність пізнання реальності. Серед них варто насамперед згадати кібернетику як науку про управління й комунікацію в складних системах, що об'єднала інженерні, біологічні, логічні й філософські підходи. Її засновник Норберт Вінер вперше запропонував концептуальну модель, яка дозволяла осмислювати функціонування живих і неживих систем у єдиному когнітивному полі. Це стало початком епохи міждисциплінарного мислення, де технічні й гуманітарні знання співіснують у межах загальної парадигми.

Не менш впливовим виявився системний підхід, який сформувався у 1950–60-х роках як результат досліджень у сфері військової стратегії, менеджменту та інформаційних технологій. Відомі роботи Людвіга фон Берталанфі, зокрема «General System Theory», сприяли поширенню ідеї про світ як взаємозалежну структуру, що складається з елементів, які функціонують у межах цілісності [15]. Такий підхід передбачав об'єднання знань із різних галузей для дослідження складних об'єктів – від біосферних систем до організацій та суспільств. Саме в цьому контексті народилися прикладні міждисциплінарні дослідження у сфері екології, урбаністики, економіки.

Однією з найяскравіших моделей міждисциплінарної взаємодії стали когнітивні науки, що виникли на перетині психології, лінгвістики, нейронаук, інформатики та філософії. Відлік цій науці можна умовно вести з конференції в Массачусетському технологічному інституті у 1956 році, де прозвучали ключові доповіді Аллана Ньюелла, Герберта Саймона, Джорджа Міллера та Ноама

Хомського. Надалі ці ідеї були розвинуті у таких працях, як «Plans and the Structure of Behavior» та «Aspects of the Theory of Syntax» [16], [17]. Когнітивні науки стали парадигмою того, як складні проблеми, на кшталт природи мислення, не можуть бути розв'язані в межах однієї дисципліни, і потребують інтеграції теоретичних і емпіричних підходів.

Філософське підґрунтя міждисциплінарності було суттєво переосмислене у працях Томаса Куна, зокрема в його знаковій книзі «The Structure of Scientific Revolutions» [19]. Кун поставив під сумнів ідею лінійного й кумулятивного розвитку наукового знання, доводячи, що наука розвивається через зміну парадигм – світоглядних рамок, у межах яких здійснюється дослідження. Перехід від однієї парадигми до іншої не є результатом простого накопичення фактів, а є глибокою зміною інтелектуального ландшафту, включаючи методи, мову, цінності та дослідницькі практики. Це створює ситуацію, у якій співіснування й взаємодія різних наукових підходів стає не просто можливою, а необхідною.

Сукупність цих інтелектуальних рухів від технічної кібернетики до філософії науки створила методологічне підґрунтя для сучасної міждисциплінарності. Вони не лише розширили уявлення про науку, але й стимулювали появу нових форм знання, орієнтованих на вирішення комплексних проблем сучасності. Відтак, міждисциплінарність сьогодні постає не як альтернатива традиційній науці, а як її органічне продовження у формі відкритої, гнучкої й рефлексивної наукової практики, а «як спосіб взаємодії між науками, коли пізнання досягається лише при поєднанні зусиль окремих наук» [9].

Філософія науки не стоїть осторонь цих змін. Вона починає все активніше звертати увагу не лише на логіку і структуру наукового знання, а й на його соціальний, культурний, політичний контекст. Відбувається поворот до філософії практики, яка аналізує знання як результат конкретної діяльності у певному середовищі. Міждисциплінарність стає не лише об'єктом філософського аналізу, а й філософською установкою, способом мислення, що орієнтується на відкритість, діалог і критичне осмислення меж знання.

Зростання міждисциплінарності в науці ставить під сумнів усталені уявлення про наукове знання, що формувались у межах окремих дисциплін. Традиційно наука спиралась на відносно чітко визначені епістемологічні критерії: об'єктивність, верифікованість, логічна послідовність, відтворюваність експерименту. Однак у міждисциплінарному контексті ці критерії виявляються або недостатніми, або надмірно жорсткими, оскільки нові типи знання часто виходять за межі однієї методологічної традиції [11].

Однією з головних проблем міждисциплінарності є відсутність єдиного епістемологічного стандарту. Коли до вирішення однієї проблеми долучаються, скажімо, фізик, соціолог, філософ і економіст, кожен приносить із собою власне розуміння того, що вважається «знанням». У фізика це може бути формалізована модель, підтверджена експериментом; у соціолога – інтерпретація даних, зібраних в польовому дослідженні; у філософа – концептуальний аналіз, що апелює до логіки та теоретичної традиції. У міждисциплінарному середовищі ці підходи не завжди зводяться до спільного знаменника і виникає так звана «епістемологічна розмитість». На наш погляд, ця розмитість має подвійну природу. З одного боку, вона свідчить про відкритість і гнучкість міждисциплінарного підходу, його здатність охоплювати різні форми знання та практики. З іншого боку, вона створює ризик втрати епістемологічної відповідальності: коли будь-яке твердження може бути легітимоване з погляду однієї з дисциплін, але не має загальної наукової верифікації. У результаті постає запитання: що дозволяє вважати той чи інший результат науковим у міждисциплінарному полі?

Це питання особливо актуальне у прикладних дослідженнях, наприклад, у сфері біоетики, кліматології або штучного інтелекту, де поєднуються технічні, соціальні й етичні аспекти. У таких випадках критерії істинності можуть включати не лише логічну чи емпіричну обґрунтованість, але й соціальну релевантність, інклюзивність, навіть етичну прийнятність.

Таким чином, міждисциплінарне знання потребує нового епістемологічного підходу, який враховує не тільки об'єктивні параметри знання, але й контекст його формування, цілі дослідження, позиції дослідників. Звідси виникає концепція контекстуальної науковості – підходу, що не заперечує істини, але визнає її залежність від ситуації, мети й інституційного середовища [13], [14].

Філософія науки отримує нове завдання: не стільки охороняти «чистоту» наукового знання, скільки сприяти діалогу між різними епістемологіями. Її роль в тому, щоб бути своєрідним «перекладачем» між дисциплінами, модератором у просторі, де знання стає багатоголосим, а істина є результатом інтерсуб'єктивного узгодження, а не одноставного верифікаційного акту [14].

Одним із найбільш помітних епістемологічних парадоксів міждисциплінарного підходу є проблема узгодження критеріїв істинності та верифікації, що традиційно відрізняються у межах різних наукових дисциплін. Кожна дисципліна виробляє власні еталони доказовості: в експериментальних науках істинність пов'язана з емпіричним підтвердженням і повторюваністю резуль-

татів; у математиці – з формальною доказовістю; у гуманітарних науках – з логічною цілісністю інтерпретації, аргументативною переконливістю та культурною релевантністю.

Міждисциплінарні дослідження, поєднуючи ці різноманітні епістемологічні культури, стикаються з ситуацією, у якій жоден з наявних критеріїв не може бути універсальним. Наприклад, у проєктах з нейретики або екологічної політики одночасно застосовуються біологічні, юридичні, економічні й етичні підходи, кожен з яких має власні уявлення про істину.

Відтак постає питання: яким чином визначати істинність результату, який є продуктом синтезу дисциплін з різними методологічними стандартами? Ця ситуація призводить до методологічного релятивізму, коли істина починає розглядатись як функція внутрішньої логіки кожної дисципліни. У таких умовах неможливо застосувати єдиний логічний апарат або модель верифікації, що ускладнює як академічне рецензування міждисциплінарних праць, так і їхню інтеграцію в освітні чи політичні практики. Бруно Латур у своїй праці «Science in Action» стверджує, що наукові істини є не так результатом верифікації, як наслідком стабілізації консенсусу в науковій спільноті [20]. У міждисциплінарному полі така стабілізація значно складніша, адже консенсус має бути досягнутий між акторами, які мислять у різних категоріях істини.

З іншого боку, міждисциплінарність відкриває нові горизонти для розуміння істини як динамічного процесу, як конструкції, що формується через взаємодію, критику та контекстуалізацію знань. У цьому сенсі філософія науки пропонує концепції «інтерсуб'єктивної верифікації», коли істинність результату оцінюється не лише з позицій формальної логіки чи емпіричних даних, а й за здатністю результату бути зрозумілим, прийнятним і продуктивним у межах різних дисциплінарних мов [14]. Це зумовлює необхідність розробки нових, гібридних критеріїв верифікації, які включали б не лише точність і доказовість, а й епістемічну прозорість, етичну відповідальність, соціальну значущість.

Таким чином, проблема критеріїв істинності в міждисциплінарному підході не має остаточного вирішення, але саме це і є ознакою філософської зрілості сучасної науки: вона усвідомлює умовність і відкритість своїх підходів, прагнучи не до єдиної істини, а до продуктивного діалогу про неї.

Висновки. Міждисциплінарність у сучасній науці постає не лише як відповідь на дедалі зростаючу складність дослідницьких завдань, але й як глибока філософська трансформація способу мислення, способу пізнання та самого уявлення про наукову істину. У світі, де явища рідко вкладаються в межі однієї дисципліни, прагнення до

інтеграції знань набуває дедалі більшої актуальності. При цьому міждисциплінарність не є однозначною цінністю чи універсальним рішенням: вона є процесом, відкритим, суперечливим і водночас перспективним.

Серед основних можливостей, які відкриває міждисциплінарний підхід, варто насамперед відзначити його здатність розширювати горизонти пізнання, створюючи умови для комплексного бачення реальності. Унікальність міждисциплінарних проєктів полягає в тому, що вони дозволяють вийти за межі усталених дисциплінарних шаблонів і виявити нові грані вже відомих проблем. Такий підхід стимулює появу нових запитань, методів та інтерпретацій, які були б неможливими в рамках однієї наукової традиції. Більше того, міждисциплінарність сприяє створенню знання, яке краще відповідає на соціальні, етичні та політичні виклики нашого часу, зокрема в сферах охорони довкілля, медицини, технологічної етики, освіти.

Проте водночас міждисциплінарний підхід стикається з низкою глибинних обмежень, які вимагають не лише організаційного чи технічного вирішення, а насамперед філософського осмислення. Однією з головних проблем є відсутність спільних епістемологічних критеріїв. Це породжує епістемологічну розмитість, яка, з одного боку, дає гнучкість, а з іншого зменшує довіру до результатів дослідження, якщо не запропоновано узгодженого епістемічного підходу.

Таким чином, міждисциплінарність є водночас джерелом інновацій і зоною ризику; вона відкриває нові шляхи, але вимагає нової наукової етики, нової філософії діалогу, нової інфраструктури мислення. Отже міждисциплінарний підхід не варто розглядати як альтернативу дисциплінарному, а радше як його мета рівень, як форму наукової рефлексії, що намагається не зруйнувати межі, а побачити їх зсередини і водночас ззовні. Саме у цій подвійності, тобто відкритості до іншого і збереженні фахової глибини і полягає потенціал міждисциплінарного мислення, якого вимагає наш складний, взаємозалежний світ.

Література

1. Дмитренко Н. Міждисциплінарність у сучасній науці: методологічні аспекти. *Філософські проблеми гуманітарних наук (Зб. Наук. Праць)*. URL: <https://www.info-library.com.ua/books-text-11480.html>
2. Добронравова І. Процеси самоорганізації як предмет філософського осмислення в українській філософії науки. *Українознавчий альманах*. Вип. 31. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/481/467>
3. Кононова Я. В. Антропологія сучасності Бруно Латура. *Культура і сучасність*. № 2. 2014. С. 42–48. URL: <https://journals.urau.ua/kis/article/view/147134>

4. Крилова О. Мультидисциплінарність як сучасний метод у наукових дослідженнях. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* No 35, 2024. URL: https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1924?utm_source=chatgpt.com
5. Лакатош І. Історія науки та її раціональні реконструкції. *Психологія і суспільство*. № 3. 2016. С. 13–23. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/6495>
6. Лисий І. Я. Гуманітарна міждисциплінарність: засади і практика. Людина в часі (філософські аспекти української літератури XX–XXI ст.) Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». К. : [Унів. вид-во «Пульсари»], 2010. С. 10–31. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10903>
7. Макух Д. Міждисциплінарний підхід як інноваційна стратегія сучасної вищої школи. *Молодий вчений*, № 6 (118), 2023 р. С. 51–55 DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-11>
8. Наумкіна О. Принципи постнекласичної науки як відображення інтеграції сучасного знання. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* No 4, 2021 р. С. 373–378. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/12298/11429>
9. Огнев'юк В., Проценко О., Мельниченко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «освітологія») *Educological discourse*. № 2, 2021 р. (33). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36918/1/V_Ogneviuk_O_Protsenko_O_Melnychenko_2_IS_IPSP.pdf
10. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання. Суми : Університетська книга, 2013. 228 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/32511>
11. Титар О. Трансдисциплінарність і «суспільство знання» в розвитку сучасної національної філософії науки. Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. Харків : Нац. аерокосм. ун-т «Харків. авіац. ін-т». № 2. 2019. С. 13–21. URL: <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/gch/article/view/792/854>
12. Федорів Л. Міждисциплінарний підхід як один із найефективніших підходів до викладання філософських дисциплін. *Humanitarian Vision. Гуманітарні візії. Серія Політичні науки*. Vol 6 No 1 2020 р. С. 63–66. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21665/fedoriv6366_0.pdf
13. Чайка Я. Трансдисциплінарність інтеграційних процесів у науці. *Академічні візії*. № 3. 2022. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/27/20>
14. Черноморденко Д. Проблеми познаукового знання в міждисциплінарних дослідженнях. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії*. № 295. 2018 р. URL: https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Gumanitarni/article/view/11935?utm_source=chatgpt.com
15. Bertalanffy L. von. General system theory: Essays on its foundation and development. Rev. ed. New York : George Braziller, 1968. URL: https://monoskop.org/File:Von_Bertalanffy_Ludwig_General_System_Theory_1968.pdf
16. Chomsky N. Aspects of the theory of syntax. – Cambridge, MA: MIT Press, 1965. URL: <http://www.colinphillips.net/wp-content/uploads/2015/09/chomsky1965-ch1.pdf>
17. Galanter E., Miller G. A., Pribram K. H. Plans and the structure of behavior. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1960. URL: https://archive.org/stream/plansstructureof00mill/plansstructureof00mill_djvu.txt
18. Gardner H. The mind's new science: A history of the cognitive revolution. New York : Basic Books, 1985. URL: http://edci670.pbworks.com/w/file/58050194/Gardner_1987.pdf
19. Kuhn T. S. The structure of scientific revolutions. – Chicago: University of Chicago Press, 1962. URL: <https://www.lri.fr/~mbl/Stanford/CS477/papers/Kuhn-SSR-2ndEd.pdf>
20. Bruno Latour Science in action. Harvard University Press ; Publication date. 1987 288 p. URL: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHS550/Latour%20-%20Science%20in%20Action.pdf>
21. Newell A., Simon H. A. Human problem solving. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1972. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=18ce82b07ac84aaf30b502c93076cec2accbfcaa>

Анотація

Запорожченко О. В. Філософія науки в добу міждисциплінарних досліджень: можливості та епістемологічні парадокси. – Стаття.

У статті здійснюється філософське осмислення міждисциплінарності як одного з центральних викликів і водночас перспектив наукового пізнання в добу постнекласичної науки. Автор наголошує, що міждисциплінарність перестала бути просто інструментом інтеграції знань, натомість вона постає як глибока методологічна й епістемологічна трансформація, яка змінює саму структуру і логіку наукового мислення. Основна увага зосереджена на виявленні потенціалу міждисциплінарного підходу, його здатності долати фрагментацію знань, генерувати нові дослідницькі парадигми, відкривати шляхи до створення комплексних моделей реальності. Разом із тим, підкреслено і проблемні аспекти: епістемологічну розмитість, складність узгодження критеріїв істинності, труднощі перекладу між науковими мовами.

Аналізуючи еволюцію міждисциплінарного мислення, автор розглядає витоки цього підходу у філософських та наукових пошуках XX століття: від кібернетики й системної теорії до когнітивних наук і концепції парадигмальних зсувів Т. Куна. Показано, як ці інтелектуальні рухи створили підґрунтя для сучасного бачення науки як відкритої системи, в якій взаємодіють різні дисциплінарні логіки, методи та цінності. Особливу увагу приділено ідеї інтерсуб'єктивної верифікації як можливого нового критерію істинності в умовах міждисциплінарності — критерію, що враховує не лише логічну і методологічну обґрунтованість, але й здатність наукових тверджень бути прийнятими у різних епістемологічних контекстах.

У статті досліджено, як міждисциплінарність впливає на онтологічні та епістемологічні підвалини науки: з одного боку, вона сприяє формуванню нових об'єктів дослідження, які виходять за межі традиційних кате-

горіальних схем; з іншого – потребує переосмислення наукової об'єктивності, що більше не може спиратися виключно на верифікаційні моделі класичної науки. Це створює потребу в нових філософських підходах до розуміння істини, знання, методології.

Загалом, автор приходить до висновку, що міждисциплінарність — це не просто етап у розвитку науки, а принципово нова наукова парадигма, яка відкриває можливості для глибшого розуміння складності сучасного світу. Водночас вона потребує нових філософських парадигм осмислення, які дозволять утримати баланс між когнітивною гнучкістю і епістемологічною відповідалістю, між відкритістю і методологічною чіткістю. Філософія науки покликана сформувати ці парадигми, інтегруючи різні елементи наукового знання в єдине плюралістичне пізнавальне поле.

Ключові слова: міждисциплінарність, філософія науки, епістемологія, постнекласична наука, інтерсуб'єктивна верифікація, синергетика, трансдисциплінарність, наукове пізнання, критерії істини.

Summary

Zaporizhchenko O. V. Philosophy of science in the era of interdisciplinary research: opportunities and epistemological paradoxes. – Article.

The article presents a philosophical reflection on interdisciplinarity as one of the central challenges and, simultaneously, promising avenues for scientific inquiry in the era of post-nonclassical science. The author emphasizes that interdisciplinarity has ceased to be merely a tool for integrating knowledge and has instead emerged as a profound methodological and epistemological transformation that reshapes the very structure and logic of scientific thought. The main focus is on identifying the potential of the interdisciplinary approach—its capacity to overcome the fragmentation of knowledge, generate new research paradigms, and open paths toward constructing complex models of reality. At the same time, the article highlights several problematic aspects: epistemological ambiguity, the difficulty of

aligning truth criteria, and the challenges of translating between scientific languages.

By analyzing the evolution of interdisciplinary thinking, the author traces its origins in the philosophical and scientific developments of the 20th century – from cybernetics and systems theory to cognitive science and Thomas Kuhn's concept of paradigm shifts. The article shows how these intellectual movements laid the groundwork for the contemporary view of science as an open system in which various disciplinary logics, methods, and values interact. Special attention is given to the idea of intersubjective verification as a potential new criterion of truth within an interdisciplinary context – a criterion that considers not only logical and methodological validity but also the ability of scientific statements to be accepted across different epistemological frameworks.

The article explores how interdisciplinarity affects the ontological and epistemological foundations of science: on one hand, it contributes to the formation of new research objects that transcend traditional categorical schemes; on the other hand, it calls for a rethinking of scientific objectivity, which can no longer rely solely on the verification models of classical science. This generates the need for new philosophical approaches to understanding truth, knowledge, and methodology.

Overall, the author concludes that interdisciplinarity is not merely a phase in the development of science but a fundamentally new scientific paradigm that offers opportunities for a deeper understanding of the complexity of the contemporary world. At the same time, it requires new philosophical paradigms of reflection that enable a balance between cognitive flexibility and epistemological responsibility, between openness and methodological clarity. The philosophy of science is called upon to shape these paradigms by integrating various elements of scientific knowledge into a single, though pluralistic, epistemic field.

Key words: interdisciplinarity, philosophy of science, epistemology, post-nonclassical science, intersubjective verification, synergetics, transdisciplinarity, scientific inquiry, criteria of truth.